

Koppene i kulda

Sidsel Fjelltun
psykolog

Jeg skulle være hjemme, men så ble en kvinne drept, og så en til, og en til, og en til.

Sidsel Fjelltun. Foto: Privat.

Jeg skulle trent den fredagen, men så demonstrerte Line Kolstad Rødseth utenfor Grønland politistasjon. Jeg tilbrakte den kalde fredagskvelden med henne i stedet. Vi er Facebook-venner fra tiden da jeg hadde mer tro på min evne til å endre verden. «Jeg hadde 6 brudd på besøksforbudet», skrev hun. «Jeg skal sitte her hver fredag i aksjon for rettssikkerhet, for retten til trygghet, for livskvalitet og for å få leve. La oss vise at vi ikke er alene.»

Jeg skulle skrevet denne uka og hatt rolige januarkvelder. Men da kvinnebevegelsen løftet saken frem, meldte jeg noen venner, tok på meg ull, hentet den gule vesten min i skapet og gikk inn i rollen som demonstrasjonsvakt. I stedet for å holde meg hjemme lærte jeg ferskere demonstranter at du ikke kan stå stille, at når du kjenner at du begynner å nærme deg NATO-stillingen, må du i stedet danse og skyggebokse for å holde deg varm.

NATO-stillingen lærte jeg av gutta på videregående hjemme i nord, og den var visstnok det viktigste gutta i førstegangstjenesten lærte. NATO-stillingen foregår i vinterklær og kaldt vær. Trikset er å stå stillest mulig, litt fremoverlutet, med hevede skuldre. Hensikten er å stå i midten av klærne sånn at de kun henger fra skuldrene. For om du kjenner det kalde stoffet mot magen, merker du hvor kald du er.

Jeg skulle vært hjemme, og det skulle også Rahavy Varatharajan vært. Hun ble drept 2. januar av en mann som hadde forfulgt henne lenge. Rahavy ble bare 30. Jeg fylte 35 i desember. Tina Milena Solberg var to år yngre enn meg da hun ble drept av sin ekssamboer.

Jeg skulle vært hjemme, og det skulle også alle som demonstrerte foran politistasjonen disse fredagene, for de burde ikke hatt grunn til å kjenne seg igjen i historiene til døde kvinner. Line burde vært hjemme, men hun dro ut.

Kunsten å vinterdemonstrere

En demonstrasjon er en egen verden, især når den oppstår spontant. Oppgavene er alltid de samme: mobilisering, ivaretagelse, sikkerhet. Vinterdemonstrasjoner er slitsomme, for kulden gjør at folk holder seg hjemme, og de som møter opp, lengter fort hjem. Folk kler seg for været, men også derfor blir de stående stille. Du taper mye varme før du kjenner kulden. Det er heller ikke naturlig å stå og vugge på bena mens du lytter til en appellanter eller viser stille bifall. Gradvis blir du mer og mer nedkjølt, og det er altfor sent før du skjønner at du må få i gang frosne fingre, lage bevegelser med tærne, flytte på beina.

Den gule vesten min er en souvenir fra første gangen jeg arrangerte en demonstrasjon, som jeg ellers husker lite av. Vi fikk låne vestene fra politiet, neongule med VAKT på ryggen i store bokstaver. Den gangen måtte de to andre arrangørene ta over nedriggingen. Etter å ha stått foran et par tusen mennesker i halvannen time og introdusert appellanter, kultur og slagord gikk lufta helt ut av meg. Den gule vesten fant jeg senere i lomma på jakka. Jeg hadde glemt å levere den tilbake til politiet. Det var vinter, da som nå.

Jeg blir ikke lenger overrasket over hvor grusomme mennesker kan være

Da sinnet over drapene begynte å bygge seg opp etter nyttår, kjente jeg mest på nummenhet. Jeg klarer ikke å ta temperaturen i kvinnebevegelsen lenger, forutse aksjoner og tiltak, jeg er blitt for desensitivisert. Jeg har behandlet for mange voldsutsatte, lest for mye forskning og for mange tørre nyhetsmeldinger om drap. Jeg blir ikke lenger overrasket over hvor grusomme mennesker kan være. Jeg har beskyttet meg. Da jeg innså at Line hadde gått ut for å demonstrere hele kvelden i tju

minusgrader, ble jeg først og fremst overrasket over at hun fremdeles klarte å få i gang nok følelser til å reagere. Dernest ble jeg bekymret for om hun var varm, håpefull, forberedt.

Kulden som tar overhånd

Ørene mine, halsen og hendene var godt beskyttet, så kulden kom først i ansiktet og bena, og jeg kom til å tenke tilbake på gutta på videregående. Etter hvert som vi frøs, inntok Line og jeg mer og mer den samme stillingen de hadde demonstrert for meg en gang i 2006, men den hjalp oss ikke. Line løp intervaller opp og ned bakken for å holde seg varm. Vi måtte skape vår egen varme og ikke la hverandre stivne.

Som psykologer har vi gjort et levebrød av at folk skader hverandre, og at det er en strøm av skadde mennesker som aldri stopper opp. Selv om alle verdens traumer skulle tatt slutt i morgen, ville det vært nok pasienter til hele min livstid og vel så det. I studietiden hadde vi mest amerikansk forskning på pensum, og i min enorme naivitet trodde jeg at likestillingslandet Norge lå langt bedre an. Da NKVTS slapp de nasjonale representative dataene i 2014 (Thoresen & Hjemdal, 2014), var det som et knyttneveslag. Tallene fra rapporten etterlot seg en krisefølelse som jeg ikke så reflektert noe sted rundt meg, heller ikke på voldsfeltet. For hvert år som har gått siden, har den krisefølelsen fjernet seg mer og mer. I møte med pasienter fokuserer jeg på kroppsspråk, ansiktsmimikk, subtile hull i fortellingen som sier meg noe om hvor jeg senere skal eksponere. Vemmelsen har falmet.

Jeg er blitt frossen og har inntatt NATO-stillingen uten å tenke over det.

Varme kopper

Fredag 12. januar oppstod et krisesenter rundt Line, som ut av intet. Det var klemmer og gråt, kjendiser og ukjente, og mer enn én som raskt vendte ansiktet bort når en journalist løftet et kamera. Jeg snakket med voldsutsatte om traumebehandling og pasientstemmer i helsevesenet, og geleidet forvirrede fremmede til politistasjonens hovedinngang, samt ba mine medaksjonister om å trekke tilbake slik at folk i rullestol kom forbi. Ingen kjendisstatus kan vel gi like mye autoritet som en urstygg refleksvest over en boblejakke. Jeg frøs selv og måtte improvisere en hoppende dans, og spøkte med at jeg prøvde å oppføre meg rarest mulig, sånn at alle andre kunne føle seg frie til å røre seg selv med tre mediehus til stede.

Den første varme koppen fikk jeg av en politiansatt som skalv tynnkledt med kaffekanne i den ene hånden og pappkopper i den andre, fast bestemt på å dele ut til oss. Den neste var en rykende varm tekopp fra kvinnen jeg akkurat hadde klemt mens hun gråt. Hun hadde tatt med omsorgen sin, ikke bare engasjementet. Den tredje koppen kom fra en av demonstrasjonsvaktene jeg hadde rekruttert. Hun hadde gjort det eneste fornuftige og tatt med seg kakao. Jeg har glemt hvem som ga meg den siste kaffekoppen, men jeg husker at hun fortalte meg at hun hadde dratt hjem fra aksjonen for å brygge kaffe og ta med tilbake til oss. Jeg skulle vært hjemme og laget min egen, men det var ikke nødvendig, for varmen kom til meg.

Jeg gråt en skvett da jeg lyttet til de som var der.

Jeg gikk gjennom mengden og så etter de som var stive i bevegelsene, sendte dem videre til tekoppene, fortalte dem at vi kunne varme oss inne på politistasjonen i puljer.

Jeg spurte om folk hadde spist, drukket, gått på do.

Jeg ba folk gi meg et kontrollsmil, sånn at ingen havnet på forsiden av VG med matrester i tennene. Vi lo sammen over at værgudene åpenbart ikke var på vår side.

Jeg frøs, tinte, ble varm igjen.

I dag ringte jeg til pappa. Han har lang fartstid i alt av beredskap, forsvar. Pappa har arbeidet et langt liv med uniform.

«Er NATO-stillingen en ekte militærgreie?» spurte jeg. «Ja, når du står lenge på vakt, skal du bruke minst mulig energi på å holde deg varm og oppreist», var svaret hans. «Men du fryser jo mest når du står stille?» Han var enig. Den sammensunkne posituren er et tegn på at folk er slitne og er blitt kalde på vakt, og det fungerer ikke. Du må holde deg i bevegelse.

Kulden i lufta og varmen i koppene sitter fremdeles i kroppen. Markeringer er sjelden en mediesuksess, slik denne var. Demonstrasjoner er først og fremst viktige for de oppmøtte, for å minne alle med en drøm om en bedre verden at de ikke er alene. For å gi oss et fellesskap av trøst og samhold mens vi jobber for endring.

Jeg skulle vært hjemme, men jeg hentet den gule vesten igjen, jeg ble med.

Referanser

Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. NKVTS. <https://www.nkvts.no/rapport/vold-og-voldtekt-i-norge-en-nasjonal-forekomststudie-av-vold-i-et-livsløpsperspektiv/>